

den massa-moord waarvan zich het kapitalisme ook in zoo- genaamden vredes-tijd ieder uur tegenover het proletariaat schuldig maakt. Jaar in, jaar uit vallen op de slagvelden van den arbeid in elke kapitalistisch ontwikkelde natie honderd- duizenden offers. De schrikkelijke schandelijkheid van den massa-moord der volkeren onderling is de misdadigste en krankzinnigste vorm van de massa-uitbuiting van het volk der onterfden door het kapitalisme." ¹⁾

Eerst wanneer de kapitalistische rente-zucht niet langer kan worden bevredigd en de socialistische maatschappij hare intrede heeft gedaan, is het oorlogsgevaar volkomen bezworen. Maar nu reeds, onder de huidige bedeeing, ligt in de wassende macht van het socialisme een sterker wordende dam tegen alle krijgszuchtig gedoe. Voor de arbeiders toch bestaat geen tegenstelling tusschen de economische belangen van het eene land en het andere. De arbeiders hebben van een oorlog niets te hopen, alles te vreezen. Het proletariaat van alle landen is eenparig in zijn allesbeheerschend economisch belang: de volle ontplooiing van de economische ontwikkeling van alle landen, als voor- waarde der ruimst mogelijke en meest doeltreffende voortbrenging.

Die onweerstandelijk voortschrijdende arbeidersbeweging nu, die in vele landen reeds haar woord met gezag spreekt, is de nieuwe kracht, die geen geld meer voor den oorlog geeft en als conflicten dreigen de arbeiders in hun hoofdsteden bij elkaar roept en aan de mannen van den oorlog de tanden laat zien. „Dat is geen chimère, maar een geweldig stuk realiteit. Dat is het opgroeiend stuk macht, dat meer dan iets anders de

¹⁾ *Ausserordentlicher Internationaler Sozialisten-Kongress zu Basel am 24 und 25 November 1912*, Berlijn, 1912, blz. 34 en vlgg.

Werner Sombart draait in zijn boek *Krieg und Kapitalismus*, München en Leipzig, 1913, de Marxistische stelling om en stelt als resultaat zijner studiën, die zich tot het einde der 18e eeuw uitstrekken, vast, dat de kapitalistische productiewijze een gevolg is van den oorlog.